

УДК 351:323.39(477)"20/21"

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/74-1-2>

Ярослав БАЛАНОВСЬКИЙ,

orcid.org/0000-0003-2323-5956

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри соціальних і правових дисциплін

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

(Умань, Черкаська область, Україна) *ya.balanovskyi@udpu.edu.ua*

Ольга ГОРБОВА,

orcid.org/0009-0003-7968-2090

аспірантка кафедри історії та археології

Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

(Запоріжжя, Україна) *olga.malinka999@gmail.com*

Крістіна СИТНИК,

orcid.org/0000-0003-0891-1266

аспірантка кафедри політичних наук і права

Київського національного університету будівництва та архітектури

(Київ, Україна) *krissytnyk@gmail.com*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВЛАСТИВОСТЕЙ ПРЕДСТАВНИКІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ З АТРИБУТИВНИМИ ВИМІРАМИ ЕЛІТИ (КІНЕЦЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)

У даній статті розглядається проблема співставлення властивостей представників державної влади з атрибутивними вимірами еліти періоду незалежної України. Обґрунтовується встановлення зв'язку між призначенням тієї соціальної верстви, яка здійснює в Україні державне управління найвищого рівня, та її сутністю за ефективністю свого функціонування. Особливу увагу приділено встановленню чітких критеріїв державної еліти. Розкривається якісна специфіка державної еліти в її історико-соціологічному вимірі. Основну увагу в статті автори акцентують на обґрунтуванні змісту поняття представників державної влади найвищого рівня – у відповідності до критеріїв їх функціональної ефективності. Виявлено, що державні правителі й державна еліта – дві якісно різні соціальні спільноти. Клас державних правителів, за критерієм його функціональної ефективності може стати елітою та набутти вимірів найкращого, але з таким самим успіхом він може їх і не набутти. Іншими словами, державні правителі, за критерієм їх функціональної ефективності можуть не мати соціальних вимірів еліти. На підставі проведеного аналізу встановлено, що українському суспільству сформувався клас державних правителів який не є державною елітою. Обґрунтовується думка про те, що наукового дослідження потребує соціальний суб'єкт який називається «український електорат», адже саме він приводить до державного управління клас правителів який є дисфункціональним чинником щодо держави управління якою здійснює цей соціальний суб'єкт. Підсумовано, що на сьогоднішній день правляча в українській державі група дуже далека від тих властивостей які трактуються атрибутивними вимірами державної еліти, тому виходячи з сучасних реалій, зокрема – російсько-української війни, варто звернути увагу на ідейні настанови визначного українського мислителя Д. Донцова щодо відродження національної еліти.

Ключові слова: державна еліта, українське суспільство, владоможці, державні правителі, «постмосковський синдром».

Yaroslav BALANOVSKY,*orcid.org/0000-0003-2323-5956**Candidate of Political Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Social and Legal Disciplines
Uman State Pedagogical University named after Pavel Tychyna
(Uman, Cherkasy region, Ukraine) ya.balanovskyi@udpu.edu.ua***Olga GORBOVA,***orcid.org/0009-0003-7968-2090**Postgraduate student at the Department of History and Archeology
Bogdan Khmelnytskyi Melitopol State Pedagogical University
(Zaporizhia, Ukraine) olga.malinka999@gmail.com***Kristina SYTNYK,***orcid.org/0000-0003-0891-1266**Postgraduate student at the Department of Political Science and Law
Kyiv National University of Civil Engineering and Architecture
(Kyiv, Ukraine) krissytnyk@gmail.com*

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE PROPERTIES OF REPRESENTATIVES OF THE STATE AUTHORITY OF UKRAINE WITH ATTRIBUTIVE DIMENSIONS OF THE ELITE (END OF XX – BEGINNING OF XXI CENTURY)

This article examines the problem of comparing the properties of government officials with the attributive dimensions of the elite of the period of independent Ukraine. The establishment of a connection between the purpose of the social layer, which carries out public administration at the highest level in Ukraine, and its essence in terms of the effectiveness of its functioning is substantiated. Particular attention is paid to establishing clear criteria for the state elite. The qualitative specificity of the state elite in its historical and sociological dimension is revealed. The authors focus their attention in the article on substantiating the content of the concept of representatives of government at the highest level - in accordance with the criteria of their functional effectiveness. It has been revealed that state rulers and the state elite are two qualitatively different social communities. The class of state rulers, according to the criterion of its functional efficiency, can become an elite and acquire the dimensions of the best, but with the same success it may not acquire them. In other words, state rulers, by the criterion of their functional efficiency, may not have the social dimensions of an elite. Based on the analysis, it was established that a class of state rulers has formed in Ukrainian society, which is not a state elite. The opinion is substantiated that a social subject called the "Ukrainian electorate" needs proper scientific research, because it is he who brings into public administration the class of rulers, which is a dysfunctional factor in relation to public administration. It is summarized that today the ruling group in the Ukrainian state is very far from those properties that are interpreted by the attributive dimensions of the state elite, therefore, based on modern realities, in particular the Russian-Ukrainian war, attention should be paid to the ideological attitudes of the outstanding Ukrainian thinker D. Dontsov for the revival of the national elite.

Key words: *state elite, Ukrainian society, authorities, state rulers, "post-Moscow syndrome".*

Постановка проблеми. Більша частина України впродовж понад трьохсот років перебували під значним впливом Московської (Російської) держави, з її антидемократичними, імперськими проявами: царизму, імперського правління, більшовизму й сучасного рашизму. Відтак Кремлівська влада розглядала українську еліту як потенційну загрозу для власного екзистенційного існування. Така позиція мотивувала Московію до нищення всього українського всіма доступними їй методами та засобами. Особливо небезпечною для московської антиукраїнської політики вважалася українська еліта в особі її чільних духовних, національних, культурних провідників. У результаті кількості річного системного, планомірного та

різнопланового винищення української еліти, на початку існування незалежної української держави в 1991 р. українське суспільство зіткнулося з браком і загальною не сформованістю елітарного класу в соціумі. Виник певний вид державних владоможців який не і не спромігся стати державною елітою. У зв'язку із цим ґрунтовного вивчення потребує механізм приходу до державного управління суб'єкта що своїм управлінням руйнує об'єкт яким він управляє. Проголошення у серпні 1991 р. України незалежною державою не продовжилося формуванням її державної еліти. І на сьогоднішній день правляча в українській державі група дуже далека від тих властивостей які трактуються атрибутивними вимірами держав-

ної еліти. І той якісний стан суспільства загалом, і конкретні форми його виявлення потребують ретельного дослідження, у тому числі – й в соціологічному вимірі. Тому що тільки глибоке, сутнісне осмислення допоможе розкрити не тільки механізм формування державної еліти, але й розробити соціоінженерні технології деструктування цього механізму і, таким чином, нівелювати «постмосковський синдром».

Аналіз досліджень. Аналіз досліджень соціокультурних вимірів еліти в українському суспільстві доводить, поняття «еліта» тут застосовується у традиційному розумінні. Вказана інтерпретація своїм підґрунтям має доробки класиків світової елітології.¹ Так, В. Парето стверджував, в усі часи люди розрізняються на меншість, що править і, більшість, якою правлять. Правителів, які займають у суспільстві вище становище характеризують і природжені набуті у генетичний спадок, і здобуті у процесі соціалізації й освіти властивості. Вченим було розроблено своєрідну типологію еліт та розкрито соціальний механізм циркуляції еліт (Pareto, 1971). При цьому, вчений був переконаний, що самодостатній розвій соціуму є можливим тільки за умови належного оновлення еліт (Парето, 2013). Інший італійський соціолог Г. Моска, дослідження здійснював приблизно у той же історичний час що й В. Парето. Він обґрунтував неминучість поділу суспільства на дві нерівні за своїми вимірами, а отже і становищем у соціальному просторі групи. Представники вищої верстви, у його термінології «правлячий клас» своїм атрибутом мусять мати здатність до управління іншими тобто, володіти організаційними здібностями. Окрім цього, на думку Г. Моски із маси правлячий клас вирізняє інтелектуальна перевага, вихована шляхетність та матеріальні статки (Mosca, 1896–1923).

Р. Міхельс досліджував соціальний механізм формування еліт. Цю проблему ним розкрито у статтях «Олігархічні тенденції суспільства. До проблем демократії» та «Основна консервативна риса партійної організації». Однак, найважливішим результатом його наукового пошуку у цій

царині вважається праця «До соціології партійної справи у сучасній демократії. Дослідження олігархічних тенденцій групового життя». Партію Р. Міхельс трактує мініатюрною моделлю суспільства. Саме тому соціальні процеси ієрархічного структурування у партіях, на його переконання є моделлю аналогічного впорядкування суспільства у цілому (Michels, 1989).

У руслі класичної елітології, традиційної інтерпретації еліти здійснюються дослідження характеристик класу правителів сформованого в Україні. Так у виданні за редакцією В. Кременя прослідковано місце національної еліти в модернізаційних процесах України. При цьому, акцентовано увагу на кореляції соціальних явищ «влада» та «еліта» та охарактеризовано еліту – як чинник самоорганізації соціуму (Кремень, Ільїн, Пролесєв, 2011). У статті В. Олещенка проаналізовано методологічні підходи еволюції політичних еліт в Україні (Олещенко, 2011). В. Маркітантов зауважив, що в складних реаліях сьогодення України, її політична еліта, в цілому, засвідчила свою нездатність долати кризові явища. Більш того, значною мірою, саме українською політичною елітою спричинений фактичний розкол України (Маркітантов, 2015: 10).

Для сучасного наукового дискурсу досить важливими є тези В. Ільницького, М. Глібіщука та В. Старки, що в сучасних умовах російської агресії проти України, неоімперська політика Кремлівського режиму не визнає за українцями права на існування як окремої політичної нації (Ільницький, Глібіщук, Старка: 19) та В. Ільницького, В. Старки й М. Галіва стосовно фактичної легітимізації російською пропагандою геноциду українців й знищення Української держави (Ільницький, Старка, Галів: 54). Оскільки саме ці виклики мають бути нині пріоритетними для державної та політичних еліти України.

У контексті соціокультурних вимірів еліти в українському суспільстві варто звернути увагу й на вчення Д. Донцова, який вважав, що в процесі формування еліти визначальну роль мають відігравати, насамперед, вимоги морального характеру, адже представники «владної касти» мають бути наділені не тільки високим культурним й інтелектуальним рівнем, а й рішучою волею до влади (Донцов, 2024: 152–153). Аналізуючи ідеї Д. Донцова, О. Баган відзначив справедливості твердження мислителя щодо того, що головною проблемою українства була залежність від російського світу. Адже російська цивілізація й імперство розмивали основу української нації, формували комплекс меншовартості (Баган, 2022: 69). А відтак українська політична й національна еліта

¹ Тут ми абстрагуємося від протоелітологічного доробку філософів і Стародавньої Греції: Платона, Аристотеля, і Стародавнього Китаю – Конфуція. Вони першими відзначили природну нерівність людей, зокрема їх поділ на правителів та тих, якими правлять, аристократів і чернь. Ними було визначено риси необхідні для успішного державного управління, проаналізовано такі системи державного правління як олігархія, меритократія, демократія, охлократія тощо.

провінціалізувалася, ставала другосортною й піддавалася дискримінації. Виходячи з концепту Д. Донцова, О. Баган вказує, що альтернативою такого нищення української еліти, серед іншого, були такі настанови: орієнтація на ідейно-психологічні засади Західної Європи; орієнтація на власні сили, дух безкомпромісності, войовничості; пробудження великої національної гідності, звертання до героїчних традицій; розвій ідеї еліти – як провідників, «аристократів»; внесення геополітичних розрахунків у боротьбу за самостійність, ставлення України в центр міжнародних змагань з російським імперіалізмом; розвій ідеї Великої України з примиренням класів і станів тощо (Баган, 1998: 151). І на думку О. Ситника, саме наявність національно-духовних поведирів могла б, значною мірою, вирішити завдання побудови незалежної держави та самодостатньої нації (Ситник, 2019: 75). Трагічні для України п одії останнього часу значно актуалізували значення багатьох ідей фундатора «вольового» націоналізму й чільного фундатора ідеї національної еліти Д. Донцова (Ситник, 2018). Згідно твердження О. Ситника та Я. Балановського, сучасна російсько-українська війна стала вирішальним етапом національно-визвольної боротьби, у ході котрої існують передумови для відродження національної еліти (Ситник, Балановський, 2022: 657–658).

Попри різнобарвність і вагомість перелічених досліджень, у цих та інших аналогічних працях не ставиться питання про наукову обґрунтованість, концептуальну доцільність позначення терміном «еліта» тієї верстви представників державної влади, які безпосередньо чи опосередковано зумовили кризовий стан держави й суспільства в Україні.

Мета дослідження є встановлення зв'язку між призначенням тієї соціальної верстви, яка здійснює в Україні державне управління найвищого рівня, та її сутністю за ефективністю свого функціонування. Відповідно, таких державних керівників й правителів безпідставно називати елітою. Іншими словами автори статті окреслюють абрис специфічного соціального явища, наявність в ієрархії соціальних страт українського суспільства такої верстви яка здійснює державне управління найвищого рівня й з цієї точки зору є найкращою, елітою. Однак, ця ж страта за результатами свого функціонування привела суспільство та державу у стан глибокої, всеосяжної кризи, а тому аж ніяк не може називатися найкращою, або елітою. Звідси, конкретними дослідницькими завданнями є: по-перше, встановлення чітких критеріїв державної еліти. По-друге, суттєвіше, глибинніше розкрити власну якісну специфіку державної еліти

в її історико-соціологічному вимірі. По-третє, обґрунтувати зміст поняття представників державної влади найвищого рівня – у відповідності до критеріїв їх функціональної ефективності.

Виклад основного матеріалу. Історично так склалося, що українське, як і будь-яке інше суспільство, характеризує власна якісна специфіка. Це означає – соціальні явища й процеси, котрі тут відбуваються своїм атрибутом мають не тільки загальні, універсальні, але й особливі, одиничні, унікальні, неповторні й притаманні тільки йому явища та процеси. Названа обставина повністю стосується досліджень того явища яке у соціології еліт, або елітології, позначається терміном «державна еліта». *Аналіз змісту цього поняття, спроба порівняти виміри перераховані у ньому із властивостями тієї соціальної верстви яка здійснює в Україні державне управління найвищого рівня переконує, вони не збігаються.*

Отже, мусимо констатувати наявність певного соціального протиріччя, – соціокультурні характеристики найвищого українського державного керівництва не є тотожними вимірам еліти у класичній інтерпретації цього соціального явища. Розбіжність між соціокультурними вимірами еліти у інтерпретації її класиками елітології й характеристиками правлячої верстви в українському суспільстві окреслює абрис специфічного соціального явища ще не описаного, не вивченого, не поясненого соціологією. Названа обставина актуалізує науковий пошук спрямований на його дослідження.

Цілком очевидно, що поняття «державна еліта» слід формулювати таким чином щоб своїми змістом та обсягом воно відповідало правилам визначення наукових понять. Ці правила, на наше переконання найчіткіше сформульовані картезіанцями А. Арно та П. Ніколь. Вони стверджують, наповнення змістом певного поняття матиме науковий характер тоді, коли процедуру дефініції характеризують такі атрибутивні виміри: 1. Потрібно, щоб визначення було загальним, тобто, щоб ним охоплювалося усе те, що визначається. 2. Потрібно, щоб визначення було таким, яке відокремлює, тобто, щоб містило виміри тільки того, що визначається. 3. Потрібно, щоб визначення було сутнісним, тобто воно створювало чіткішу і зрозумілішу ідею предмета, який визначається, і, за можливістю, дозволяло зрозуміти його природу, щоб можна було пояснити його основні властивості (Ароно, Ніколь: 166–167). Іншими словами, першою вимогою послідовники Р. Декарта називають загальність вимірів. Тобто необхідно, щоб виміри виокремлювали всю

сукупність предметів, які дослідник прагне віднести до певного класу (роду). Друга вимога зводиться до того, щоб віднесені до змісту поняття виміри стосувалися тільки того, що визначається. Отже, у змісті поняття мають бути перераховані властивості тільки того класу предметів, який визначається, але не якихось інших. Нарешті, третьою умовою без якої неможливе формулювання наукового поняття стане те, що включені до його змісту виміри мають глибше, достовірніше пояснювати сутність того, що відображається.

Стосовно до нашого конкретного випадку ці атрибути формування наукового поняття будуть сформовані так: поняття має містити повний перелік властивостей за якими із соціального контексту вирізняється предмет дослідження, у нашому разі – державна еліта; властивості предмету дослідження віднесені до змісту поняття є об'єктивними, тобто вони існують за межами свідомості дослідника і незалежно від неї. Свідомістю науковця вони тільки відображаються як суб'єктивні ідеальні образи об'єктивного першоджерела такого образу та позначаються певними термінами; властивості державної еліти, перераховані у інтенції мусять мати емпірично фіксовані форми буття; властивості включені до змісту поняття «державна еліта» мають відображати як найзагальніші, отже родові так і особливі та одиничні виміри еліти. Звідси гіпотеза, яку має підтвердити (або спростувати чинне дослідження) полягає у такому припущенні: чинне поняття «державна еліта» не містить переліку властивостей на підґрунті яких можна було б чітко, однозначно відрізнити державну еліту від правителів держави; чинне поняття «державна еліта» не називає емпірично фіксованих форм у яких об'єктивується добірність, відбірність цієї соціальної верстви; чинне поняття «державна еліта» не відображає своїм змістом власної якісної специфіки даної страти. Доведення цієї гіпотези розпочнемо із аналізу властивостей позначених цим терміном у латинській мові, історії його до соціологічного застосування, розвитку інтенції поняття «еліта». Необхідність цієї процедури пояснюється потребою відображення розвитку, динаміки, змін що відбувалися із його змістом. Таким чином можна буде прослідкувати відмінність властивостей «схоплених» у змісті поняття на різних етапах його розвитку.

Згідно визначення латинсько-українського словника термін «еліта» означає по-перше: «electus, a, um» – вибраний (multitudo); добірний відбірний (verba); кращий (electissima pessimi poetae scripta); обраний»; по-друге: «seligere,

ligo, legi, lectum» – вибирати, відбирати (selectae sententiae); iudices selecti; призначувані претором судді з кримінальних справ; dii selecti старші боги» (Литвинов: 224, 585). Тут важливо наголосити на смисловій відмінності термінів «обраний» і «відбраний», «обирати» і «відбирати». В українській мові вони хоча і близькі за звучанням, все ж мають різний смисл. Термін «обирати» застосовують у тому разі, коли мається на увазі процес вільного вибору соціальним суб'єктом із певної множини однорідних, або різнорідних предметів. Відбірний предмет характеризує те що він не тільки обраний з поміж інших, але й те що його атрибутом є певна кількість властивостей, які роблять даний предмет відбірним, надають йому певної специфіки, визначають його як добірний, кращий від інших.

Таким чином, термінами «обрання», «обирання» й «відбирання», «відбірний» позначаються, по-перше, якісно різні процеси. По-друге, обране і відбране, тобто відбірне, добірне, вишукане також якісно різні предмети. Відбірне на відміну від обраного своїм атрибутом має специфічні виміри, що встановлюються як умова відбору до сукупності відбірних. **В обраному можуть бути відсутні виміри відбірного. Атрибутом відбірного є властивості, які можуть бути відсутні в обраному.** Обране, це виокремлене із певної множини. Про якісні характеристики обраного тут не йдеться. Обране – це те що відрізняється від не обраного. Однак про те чим саме обране відрізняється від не обраного у даному випадку не вказується. Аг hoc важливо вказати на процес обирання, на факт обрання на приналежність до обраного, але про критерії, мотиви вибору обраного предмета тут не йдеться.

Констатація виокремленого курсивом факту є надзвичайно важливою для нашого дослідження. **Обраним, з різних причин, може бути те що не має вимірів відбірного, або, іншими словами, обране не завжди є відбірним, добірним і vice versa відбірне, не завжди буває обраним. Відбірне, добірне – це усе те що має виміри, що відмежовують його від звичайного, пересічного, буденного, тобто тих предметів, що добірних властивостей не мають.** Відтак, **віднесення до категорії відбірного, добірного, кращого, тобто до еліти, того що було обране але не має вимірів встановлених як добірних (кращих) буде грубою методичною помилкою.** Іншими словами, у разі віднесення обраного до відбірного (кращого) із певним класом ототожнюється предмет, який не має атрибутивних вимірів цього класу.

Здійснений вище аналіз переконує, сам факт обрання на найвищі державні посади ще не надає

обраним для виконання функцій державного управління статусу еліти. Обрані ще не мають вимірів елітності їх атрибутом є інша якісна характеристика – обрання, але не властивість кращий-найкращий.

Окреслена вище методологічна проблема не єдина. Ще однією складністю у визначенні критеріїв за якими відбувається відбір державної еліти є те, що властивості елітності мусять мати чітко визначену об'єктивну природу. Іншими словами, грубою методичною помилкою буде віднесення певного предмета до класу добірне-краще-найкраще за суб'єктивним критерієм. Адже суб'єктивні критерії можуть бути дуже далекими від об'єктивних характеристик дійсності. Тому, що об'єктивно, певний предмет може і не мати вимірів добірності, вишуканості тощо. Тобто, суб'єкт може тільки вважати предмет добірним, але вимірів кращого-найкращого він може не мати.

Узагальнення інтерпретацій змісту поняття «еліта» схиляє до наступних висновків: по-перше, поняття «еліта» у більшості випадків наповнюється найзагальнішим змістом; по-друге, чинниками специфікації еліт названо сфери суспільного життя. Іншими словами, власна якісна особливість еліт відображається через виокремлення її видів за сферами суспільного життя, наприклад, наукова, спортивна, політична тощо; по-третє, таким чином мусимо констатувати необхідність розвитку поняття «еліта».

Е. Дюркгайм стверджував, що: неможливо зробити якісь правдиві висновки про спорідненість речей та явищ унаслідок поверхового споглядання, а тому науковець не повинен брати за об'єкт свого вивчення сукупність усталених фактів, котрі відповідають уявленню побутового мислення. Він зобов'язаний самостійно окреслити поле свого пошуку, аби встановити специфічність чи однорідність явищ, які до нього належать, – адже без цього наукове трактування їх стає неможливим (Дюркгайм, 1995: 5–6). Відтак запропоновані вище виміри мають достовірніше, глибше, сутнісніше пояснювати власну якісну специфіку еліт. Тут мається на увазі таке – еліту характеризує не тільки видова, але й одинична, унікальна, неповторна особливість. А це означає – існують виміри за якими еліти будь-якого виду розрізняються на одиничні форми. Ці виміри по-перше, мають універсальну природу, тобто вони відображають власну якісну специфіку еліти у кожному із видів суспільної діяльності. Тобто, дослідникові потрібно вказати на такі критерії за якими, безвідносно до виду діяльності певного суб'єкта соціальної дії якого можна позначити добірним, відбірним, кращим.

Державне управління саме по собі є тільки одним із видів діяльності, різновидів соціальної взаємодії. Ця діяльність, за своєю соціальною природою рівнозначна іншим видам діяльності, належить до єдиного класу явищ – соціальна взаємодія. Виконавець соціальної функції – державне управління тільки через приналежність до виконавців даної функції не набуває значення «кращий», «відбірний», «добірний». У цьому ракурсі він є лише одним із виконавців функції. Тільки через ефективність її виконання, або іншими словами, якість виконання цей суб'єкт стає або кращим, або посереднім, або гіршим. Таким чином, державною елітою потрібно кваліфікувати тільки тих виконавців цієї функції (отже функції державного управління) які у її здійсненні досягають найкращих результатів, функціональна ефективність яких є максимально високою.

Визначення функціональної ефективності критерієм віднесення до категорії кращий, добірний цілком виправдано ставить питання, а у чому вона виявляється стосовно державного управління. Відповідь на це запитання може бути тільки такою, основними, найважливішими, найсуттєвішими емпірично фіксованими індикаторами ефективності державного управління є: стан економічного виробництва; державної безпеки; соціальної сфери. Позитивна динаміка показників у цих сферах суспільного життя, тобто, зростання економічного потенціалу, зміцнення обороноздатності, покращення життя громадян шляхом розвитку освіти, медицини, культури, побутового обслуговування тощо відносить виконавців функції державного управління до еліти у цьому виді діяльності. Відтак слід припустити, що державна еліта й державні правителі (владоможці) – це якісно різні соціальні явища. Державною елітою можуть стати ті державні правителі, які досягають найкращих результатів у виконанні функцій державного управління. Водночас державні правителі не завжди є кращими виконавцями функцій державного управління.

Отож, мусимо констатувати, функціональна ефективність українського державного «класу правителів» не дає жодних підстав кваліфікувати його державною елітою. Цей соціальний суб'єкт – дисфункціональний, його діяльність з управління державою стала причиною комплексного погіршення характеристик цього об'єкта. І, дійсно, економіка, обороноздатність, освіта, медицина, культура тощо зусиллями цього класу правителів не покращувалися, а, навпаки, погіршувалися. Звідси слід зробити кілька висновків.

Першим із них є таке, державні правителі й державна еліта – дві якісно різні соціальні спільності.

Клас державних правителів, за критерієм його функціональної ефективності може стати елітою та набути вимірів найкращого, але з таким самим успіхом він може їх і не набути. Іншими словами, державні правителі, за критерієм їх функціональної ефективності можуть не мати соціальних вимірів еліти. Другий висновок полягає у такому – в українському суспільстві сформувався клас державних правителів який не є державною елітою. Третій висновок – належного наукового дослідження потребує соціальний суб'єкт який називається «український електорат». Саме він приводить до державного управління клас правителів який є дисфункціональним чинником щодо державного управління.

В сучасних умовах російської агресії проти України, неоімперська політика Кремлівського режиму не визнає за українцями права на існування як окремої політичної нації (Ільницький, Глібішук & Старка: 19). А відтак російською пропагандою фактично легітимізовано геноцид українців й знищення Української держави (Ільницький, Старка & Галів: 54). Така ситуація ставить перед представниками державної та політичних еліти України цілу низку завдань, від вирішення котрих залежить майбутнє української нації та держави.

Висновки. Україна і українці більше трьохсот років знаходилися під владою московського царства та його правонаступників. Московські правителі вважали українськість як специфічну

соціокультурну загрозу для існування московсько-ординської соціокультурної системи. Така оцінка українськості цілком логічно мотивувала Московію до вигублювання українськості та українства усіма доступними їй методами й засобами

Українське суспільство жорстокістю та підкупом було загнане в особливий якісний пригноблений стан. Його цілком слушно буде позначити терміном «постмосковський синдром». Однією із форм виявлення цього стану є відсутність в українському суспільстві державної еліти. Проголошення у серпні 1991 р. України незалежною державою не продовжилося формуванням її державної еліти. І на сьогоднішній день правляча в українській державі група дуже далека від тих властивостей які трактуються атрибутивними вимірами державної еліти. І той якісний стан суспільства загалом, і конкретні форми його виявлення потребують подальшого, зокрема й історико-соціологічного вивчення й осмислення. Тому що тільки глибоке, сутнісне дослідження допоможе розкрити не тільки його механізм, але й розробити соціоінженерні технології деструктування цього механізму і, таким чином, нівелювати «постмосковський синдром».

Також, виходячи з сучасних реалій, зокрема – російсько-української війни, варто звернути увагу на ідейні настанови визначного українського мислителя Д. Донцова щодо відродження національної еліти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Michels R. Zur Soziologie des Parteiwesens in der modernen Demokratie. Untersuchungen über die oligarchischen Tendenzen des Gruppenlebens. Leipzig: Werner Klinkhardt. Stuttgart. 1989. URL: <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/50436> (дата звернення: 27.04.2024).
2. Mosca G. Elementi di scienza politica. (1^a parte: 1896 – 2^a parte: 1923). URL: https://books.google.com.ua/books/about/Elementi_di_scienza_politica.html?id=rTPiAAAAMAAJ&redir_esc=y (дата звернення: 29.04.2024).
3. Pareto V. Manual of Political Economy. 1971. 504 p. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Manual_of_Political_Economy.html?id=qAC8AAAIAAJ&redir_esc=y (дата звернення: 25.04.2024).
4. Ароно, А., Николь, П., 1991. Логика или искусство мыслить. URL: <https://libarch.nmu.org.ua/handle/GenofondUA/57469> (дата звернення: 29.04.2024).
5. Баган О. Нове дослідження з одним парадоксом. *Українські проблеми*. 1998. Ч. 1. С. 150–159.
6. Баган О. *Rossica: російська цивілізація в історіософських інтерпретаціях: нариси*. Відп. ред. Олександр Ситник. Мелітополь-Тернопіль : Науково-дослідний центр імені Дмитра Донцова; ТОВ «Видавництво Крила», 2022. 128 с.
7. Донцов Д. *Націоналізм та інші праці*. Тернопіль : Видавництво «Крила», 2024. 232 с.
8. Дюркгейм Э. Социология. Ее предмет, метод, предназначение. 1995. URL: <https://library.khpg.org/index.php?id=1372596467> (дата звернення: 30.04.2024).
9. Еліта: витоки, сутність, перспектива / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн, С. В. Пролеєв [та ін.]; за ред. В. Г. Кременя. Київ : Т-во «Знання» України, 2011. 527 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Kremen_Vasyl/Elita_vytoky_sutnist_perspektyva/ (дата звернення: 10.04.2024).
10. Ільницький В., Глібішук М. & Старка В. Як ідеологічні засади білогвардійського руху вплинули на світогляд В. Путіна. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. № 53 (1). С. 12–21.
11. Ільницький В., Старка В. & Галів М. Російська пропаганда як елемент підготовки до збройної агресії проти України. *Український історичний журнал*. 2022. № 5. С. 43–55. DOI: doi.org/10.15407/uhj2022.05.043
12. Литвинов В. Д. *Латинсько-український словник*. Київ : Українські пропілеї, 1988. 712 с.
13. Маркітантов В. Ю. Визначення поняття політична еліта у сучасній політичній науці. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2015. № 2. С. 10–18.
14. Олещенко В. М. Методологічні підходи аналізу еволюції політичних еліт в Україні. *Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток»*. 2011. № 8. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=318> (дата звернення: 29.04.2024).

15. Парето В. Трансформация демократии. 2013. 208 с. URL: https://books.google.com.ua/books/about/%D0%A2%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F_%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%BA%D1%80.html?id=aRx05hQ-7vEC&redir_esc=y (дата звернення: 28.04.2024).

16. Ситник О. Идеология «вольового» націоналізму Д. Донцова як джерело формування новітньої ідентичності української нації. Матеріали V Бандерівських читань «Місія України та національні інтереси в глобалізованому світі: візія націоналістів» (9 лютого 2018 р., м. Київ). <http://dontsov-nic.com.ua/ideolohiya-volovocho-natsionalizmu-d-dontsova-yak-dzherelo-formuvannya-novitnoji-identychnosti-ukrajinskoji-natsiji/> (дата звернення: 29.04.2024).

17. Ситник О. Идеология Д. Донцова як визначне джерело розвитку Української нації та держави. *Донцовський збірник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького*. Вип. 1. Мелітополь : ФОП Однорог Т. В., 2019. С. 65–76.

18. Ситник О., Балановський Я. Идеологічні витоки російсько-української війни 2014–2022 років. *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph*. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2022. С. 654–660.

REFERENCES

1. Michels R. (1989) Zur Soziologie des Parteiwesens in der modernen Demokratie. Untersuchungen über die oligarchischen Tendenzen des Gruppenlebens [On the sociology of party systems in modern democracy. Investigations into the oligarchic tendencies of group life]. Leipzig: Werner Klinkhardt. Stuttgart. URL: <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/50436> (дата звернення: 27.04.2024) [in German].

2. Mosca G. Elementi di scienza politica [Elements of political science]. (1^a parte: 1896–2^a parte: 1923). URL: https://books.google.com.ua/books/about/Elementi_di_scienza_politica.html?id=rTPiAAAAAMAAJ&redir_esc=y (дата звернення: 29.04.2024) [in Italian].

3. Pareto V. (1971) Manual of Political Economy. 504 p. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Manual_of_Political_Economy.html?id=qAC8AAAAIAAJ&redir_esc=y (дата звернення: 25.04.2024).

4. Arono, A., Nikol', P., (1991) *Logika ili iskusstvo myslit'* [Logic or the art of thinking]. URL: <https://libarch.nmu.org.ua/handle/GenofondUA/57469> (дата звернення: 29.04.2024) [in Russian].

5. Bahan O. (1998) Nove doslidzhennya z odnym paradoksom [A new study with one paradox]. *Ukrayins'ki problemy*. №. 1. S. 150–159. [in Ukrainian].

6. Bahan O. (2022) *Rossica: rosiys'ka tsyvilizatsiya v istoriosof's'kykh interpretatsiyakh: narysy [Rossica: Russian Civilization in Historiosophical Interpretations: Essays]*. Vidp. red. Oleksander Sytnyk. Melitopol'-Ternopil' : Naukovo-doslidnyy tsentr imeni Dmytra Dontsova; TOV «Vydavnytstvo Kryla», 128 s. [in Ukrainian].

7. Dontsov D. (2024) *Natsionalizm ta inshi pratsi [Nationalism and other works]*. Ternopil': Vydavnytstvo «Kryla», 232 s. [in Ukrainian].

8. Dyurkgeym E. (1995) Sotsiologiya. Yeye predmet, metod, prednaznacheniyе [Sociology. Its subject, method, purpose]. URL: <https://library.khpg.org/index.php?id=1372596467> (дата звернення: 30.04.2024) [in Russian].

9. Elita: vytoky, sutnist', perspektyva [Elite: origins, essence, perspective] / V. H. Kremen', V. V. Il'yin, S. V. Proleyev [ta in.]; za red. V. H. Kremena. Kyiv : T-vo «Znannya» Ukrayiny, 2011. 527 s. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Kremen_Vasyl/Elita_vytoky_sutnist_perspektyva/ (дата звернення: 10.04.2024) [in Ukrainian].

10. Ilnytskyi V., Hlibischuk M., & Starka V. (2022) Yak ideolohichni zasady bilohvardiiskoho rukhu vplynuly na svitohliad V. Putina [How the ideological foundations of the white guard movement influenced the worldview of V. Putin]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. №. 53 (1). S. 12–21. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/53-1-2> [in Ukrainian].

11. Ilnytskyi V., Starka V. & Haliv M. (2022) Rosiiska propaganda yak element pidhotovky do zbroinoi agresii proty Ukrainy [Russian Propaganda as an Element of Preparation for Armed Aggression Against Ukraine]. *Ukrayinskyi istorychnyi zhurnal*. №. 5. S. 43–55. Doi: 10.15407/uhj2022.05.043 [in Ukrainian].

12. Lytvynov V. D. (1988) *Latyns'ko-ukrayins'ky slovnyk [Latin-Ukrainian dictionary]*. Kyiv : Ukrayins'ki propileyi, 712 s. [in Ukrainian].

13. Markitantov V. Yu. (2015) Vyznachennya ponyattya politychna elita u suchasniy politychniy nauki [Definition of the concept of political elite in modern political science]. *Visnyk Dnipropetrovs'koho universytetu*. № 2. S. 10–18. [in Ukrainian].

14. Oleshchenko V. M. (2011) Metodolohichni pidkhody analizu evolyutsiyi politychnykh elit v Ukraini [Methodological approaches to the analysis of the evolution of political elites in Ukraine]. *Elektronnyy zhurnal «Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok»*. № 8. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=318> (дата звернення: 29.04.2024) [in Ukrainian].

15. Pareto V. Transformatsiya demokratiі [Transformation of democracy]. 2013. 208 s. URL: https://books.google.com.ua/books/about/%D0%A2%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F_%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%BA%D1%80.html?id=aRx05hQ-7vEC&redir_esc=y (дата звернення: 28.04.2024) [in Russian].

16. Sytnyk O. Ideolohiya «vol'ovoho» natsionalizmu D. Dontsova yak dжерело formuvannya novit'oyi identychnosti ukrayins'koyi natsiyi [D. Dontsov's ideology of "willful" nationalism as a source of formation of the newest identity of the Ukrainian nation]. Materialy V Banderivs'kykh chytanniyakh «Misiya Ukrainy ta natsional'ni interesy v hlobalizovanomu sviti: viziya natsionalistiv» (9 lyutoho 2018 r., m. Kyiv). <http://dontsov-nic.com.ua/ideolohiya-volovocho-natsionalizmu-d-dontsova-yak-dzherelo-formuvannya-novitnoji-identychnosti-ukrajinskoji-natsiji/> (дата звернення: 29.04.2024) [in Ukrainian].

17. Sytnyk O. Ideolohiya D. (2019) Dontsova yak vyznachne dжерело rozvoyu Ukrayins'koyi natsiyi ta derzhavy [D. Dontsov's ideology as a significant source of development of the Ukrainian nation and state]. *Dontsov's'kyy zbirnyk Melitopol's'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Bohdana Khmel'nyts'koho*. Vyp. 1. Melitopol' : FOP Odnoroh T. V., S. 65–76. [in Ukrainian].

18. Sytnyk O., Balanovs'kyy Ya. (2022) Ideolohichni vytoky rosiys'ko-ukrayins'koyi viyny 2014–2022 rokiv [Ideological origins of the Russian-Ukrainian war of 2014–2022]. *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph*. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, S. 654–660. [in Ukrainian].